

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMDE NİTELİK SORUNLARI

Doç. Dr. Adem BAYAR*

Erhan DURAN*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı lisansüstü eğitimde nitelik sorunlarını ortaya koymak ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirmektir. Bu doğrultuda araştırmacılar “Nitelik kavramını nasıl tanımlarsınız?”, “Lisansüstü eğitimde niteliği etkileyen unsurlar nelerdir?” ve “Lisansüstü eğitimde niteliğin artırılması için neler yapılmalıdır?” sorularına yanıt aramışlardır. Bu çalışma nitel araştırma yaklaşım çerçevesinde nitel araştırma desenlerinden, olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılarak yapılmıştır. Çalışma grubu, amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmacının çalışma grubunu farklı unvanlarda ve alanlarda olan 8 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Buna göre öğretim üyeleri lisansüstü eğitimde nitelik sorunlarını 1.sistemden kaynaklı sorunlar, 2.öğretim üyesinden kaynaklı sorunlar ve 3.öğrenciden kaynaklı sorunlar şeklinde sıraladıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcılar lisansüstü eğitimde nitelik sorunlarının çözümüne ilişkin; 1.donanımlı ve seçilmiş öğretim üyelerinin eğitim vermesi, 2.araç yeterliliğinin sağlanması, 3.öğrenci seçiminde kriterlerin revize edilmesi, 4.ekonomik imkân ve fırsat eşitliğinin sağlanması, 5.yönetimsel sorunları ortadan kaldırmak amacıyla enstitülerin bağımsız bir birim olması, 6.kaynaklara sınırsız erişimin sağlanması ve 7.enstitülerin nicel artış hızının yavaşlatılması gerektiği gibi birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Tüm bu bulgular doğrultusunda, araştırmacılar ülkemizde lisansüstü eğitimde nitelik konusu üzerinde daha çok durulması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Yüksek lisans, Nitelik, Sorun

QUALIFICATION PROBLEMS IN GRADUATE EDUCATION

ABSTRACT

The purpose of this study is to reveal the qualifications problems in graduate education and to offer suggestions for the solution of these problems. In this context, the researchers have addressed following questions during the research: “1. What is the meaning of graduate education?”, 2. What factors affect the quality in graduate education?”, and “3. What should be done in order to increase the quality in graduate education?”. This research has been conducted by phenomenological research design which is one of the qualitative research designs within the framework of qualitative research approach. The study group of this research has been determined using the maximum sampling technique which is one of the purposeful sampling methods. In this context, the study group consists of 8 faculty members who have different title and work at different field. The data has been collected by semi-structured interview technique. All collected data has been analyzed by descriptive analysis method. According to that, the faculty members put in order the qualification problems in graduate education followingly: 1. system-related problems, 2. faculty member-related problems, 3. student-related problems. The participants also have the following offers in order to increase the

* Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, adem.bayar@amasya.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-8693-9523,

* Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, erhanduran66@gmail.com , Orcid Id: 0000-0002-0270-8702

quality of graduate education: 1. teaching should be by qualified and selected faculty members, 2. material adequacy should be provided, 3. criteria in student selection should be revised, 4. Economic resources and equal opportunity should be provided, 5. Institutes should be an independent unit to eliminate administrative problems, 6. unlimited access to resources should be provided, and 7. quantitative increase rate of institutions should be slowed down. In the light of all these findings, the researchers have come to the conclusion that there should be more emphasis on the issue of qualification in graduate education in our country.

Keywords: graduate education, quality, problem

GİRİŞ

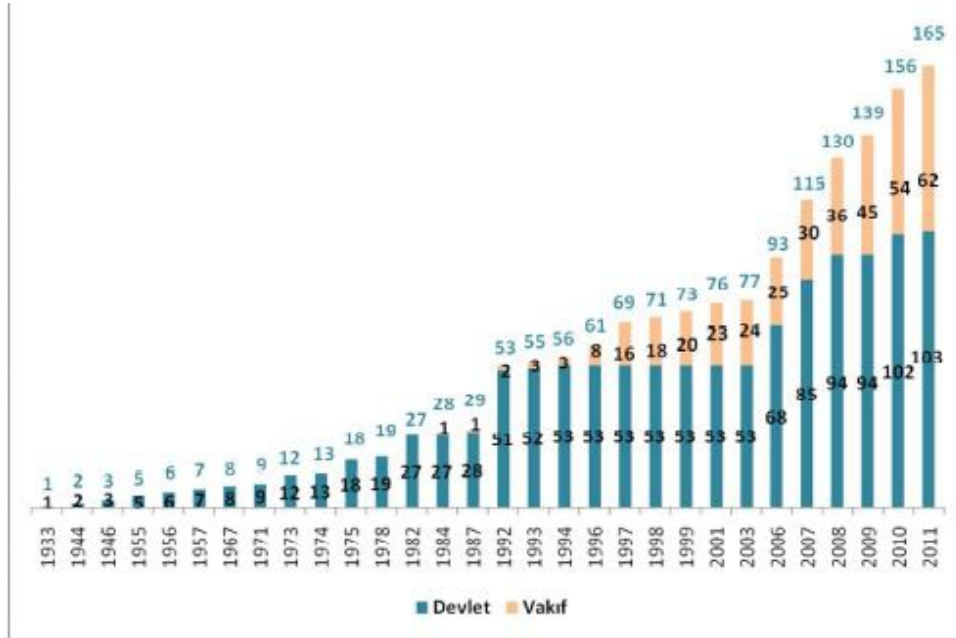
Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya SELÇUK lisansüstü eğitimin gerekliliğine vurgu yaparak, Milli Eğitimde görev yapan öğretmenlere bakanlık tarafından tezsiz yüksek lisans eğitimi verileceğini ve lisansüstü eğitim almış öğretmenlerin ek derslerinde ücret artışı yapılacağını söylemiştir. Bu söylem öğretmenleri yüksek lisans yapmaya teşvik edeceği gibi aynı zamanda da yüksek lisans yapmayanın öğretmen olamayacağı da vurgulanmaktadır (www.memurlar.net). Amaçlanan Türk milli eğitimini bilimin ve aklın ışığında daha da ileriye götürmektir daha nitelikli insan gücü yetiştirmektir (<http://www.yok.gov.tr>). Lisansüstü eğitiminin önemi düşünüldüğünde alınan bu karar, lisansüstü eğitim üzerine mercek tutmayı ve lisansüstü eğitimi incelenmeyi gerektirmektedir. Lisansüstü eğitim kalitesinin incelenmesinde ilk basamak lisansüstü öğrencilerinin durumunun bilinmesidir. Lisansüstü düzeyde eğitim gören bireylere bakıldığında genellikle haftada bir gün ve üç dersten oluşan ders programı ile eğitime devam etmektedirler. Ayrıca hem bir işte çalışıp hem de lisansüstü eğitime devam etmekte olan öğrenciler işten izin alma durumunda sorun yaşamaktadırlar. Lisansüstü bir programa kaydı olup devam etmeyen öğrenci sayısının da bir hayli fazla olduğu gözlemlenmiştir (Sayan ve Aksu,2005). Bunlara ek olarak, yüksek lisans bitirenlerden doktora programına başlayan birey sayısının da çok az olduğu bilinmektedir (<https://istatistik.yok.gov.tr>). Gelişmiş ülkelere kıyasla Türkiye, lisansüstü programlarda bitirme tezi haricinde bilimsel anlamda ürün ortaya koyma yönünden zayıf kalmıştır (<http://cabim.ulakbim.gov.tr>). Türkiye’de bilimsel üretkenlik seviyesi ne yazık ki istenilen düzeyde değildir. Bunun temelinde yatan asıl sebebin ne olduğu araştırılmalı ve her geçen gün önemi artan lisansüstü eğitime hak ettiği değerin verilmesi gerekmektedir. Ayrıca; her gün lisansüstü programlar niceliksel anlamda artmaktadır(<https://istatistik.yok.gov.tr>). Öyleyse “Bu niceliksel artış niteliksel değişimi de sağlamakta mıdır?” sorusu üzerine gidilmelidir. Bu soru lisansüstü eğitimde nitelik hakkında bir çalışma yapmayı gerekli hale getirmiştir.

LİTERATÜR TARAMASI

Lisans düzeyinde olduğu gibi temel amacı; üretken, bilgiye ve bilime özgün bakış açısı kazanmış, okuyan, okuduğunu eleştiren, program dâhilinde projeler ortaya koyabilen, bilgi ve kültür düzeyi yüksek, analiz ve sentez yapabilen, akademik alanda başarılı, bilime önem veren bireyler yetiştirmek olan lisansüstü eğitimin (Sevinç, 2001) gelişimi göz önüne alındığında son zamanlarda üniversite bünyelerinde enstitü sayılarının çoğalmasıyla öğrenci sayısında artış olmuştur ve lisansüstü eğitime verilen önem de artmıştır (Karaman ve Bakırcı, 2010). Lisansüstü eğitim günümüzde lisans

düzeinden mezun olan öğrencilerde bulunan nitelik eksiklerini kapatıp, bilgi ve becerileri kazandırarak mezun etmesi, eğer hâlihazırda mesleğini icra ediyorsa gittiği kurumu edinmiş olduğu deneyim ve tecrübelerle etkilemesi ve kurumlara yenilik kazandırması amaçlanmaktadır (Kurnaz ve Alev, 2009). Lisansüstü eğitim bireyin kendi alanındaki bilgi ve tecrübesini bir üst kademeye taşıması ve o alanda uzmanlaşması amacıyla yapılmalıdır. Bunun dışında farklı amaçlarla yürütülen lisansüstü eğitimde sorunlar kaçınılmaz olacaktır (Güneş, 2013). Türkiye’de üniversite sayılarının artmasıyla yüksek lisans düzeyi öğrenci sayısında da artmalar olmuştur. Örneğin; Türkiye’de 2017 yılında yüksek lisans yapan öğrenci sayısı 115.423 iken 2018 yılında bu sayı 131.228’e yükselmiştir. Yine 2017 yılında doktora programına kayıtlı öğrenci sayısı 12.458 iken bu sayı 2018 yılında 16.773’e yükselmiştir (Yükseköğretim İstatistik, 2018). Bir yıl arayla sayıların bu kadar yükselmesi esasında lisansüstü eğitimin yaygınlaştığı ve önem arz ettiğini göstermektedir. Fakat asıl üzerinde düşünülmesi gereken niceliksel artışa karşın gerçekten de pozitif yönde bir niteliksel değişim olup olmadığıdır.

Şekil 1: Türkiye’de Üniversite Sayıları (1933-2011)

Kaynak: Günay ve Günay 1933’den Günümüze Yükseköğretimde Niceliksel Gelişmeler (2011)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu dönemde, Türkiye’de ilk üniversitenin kurulduğu 1933 yılından 2011 yılına kadarki üniversite sayıları ve artışları gösterilmiştir. Bu sayısal artışlar yıldan yıla katlanarak büyüme göstermiştir. Türkiye’de üniversite sayısındaki artışa benzer olarak, hem yükseköğretim öğrenci ile öğretim üyesi sayısında hem de yükseköğretim kademesinde okullaşma oranında hızlı bir artış olduğu görülmektedir (Günay ve Günay, 2011).

2018 yılı itibarıyla Türkiye’de 129 devlet üniversitesi ve 496 adet enstitü programı bulunmaktadır. Yine rakamsal açıdan bakıldığında Türkiye’de sadece devlet üniversitelerinde 10.260 yüksek lisans ve 5.039 doktora programı bulunmaktadır. Vakıf üniversiteleri de bu rakama dâhil edildiğinde 12.682 yüksek lisans, 5.543 doktora eğitimleri programı bulunmaktadır. (<https://istatistik.yok.gov.tr>). Bir eğitim alanına ilişkin

kontenjanın arttırılması o alanda nitelik ile ilgili soruları akla getirmektedir. Benzer şekilde lisansüstü programlarının çoğalması lisansüstünde nitelik sorunlarına yol açacaktır. Bunun en temel dayanağı Türkiye’de lisansüstü program sayısı ile bilimsel yayın sayısının birbirine zıt yönde hareket etmesidir. 2018 yılı itibariyle Türkiye bilimsel yayın performansı bakımından diğer ülkeler içinde 24. sırada yer almaktadır (<http://cabim.ulakbim.gov.tr>). Bu sıralama Türkiye’de lisansüstü eğitimde bilimsel alanda üretime yeterli değerin verilmediğinin açıkça göstergesidir.

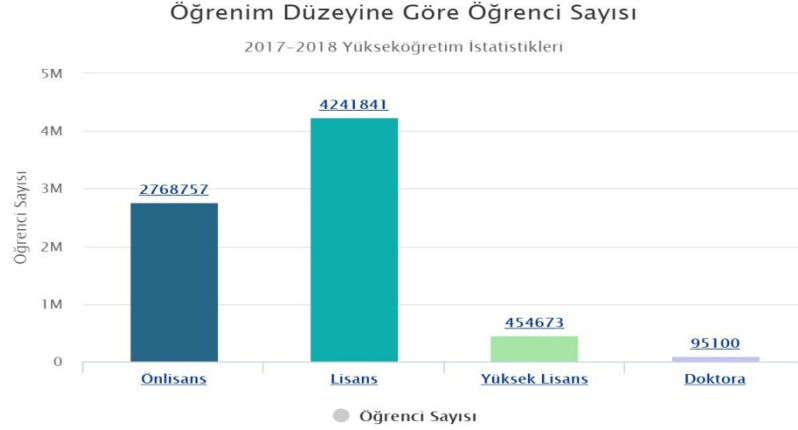
Eğitim insan yaşamının şekillenmesinde, gelişmesinde ve güncellenmesinde en önemli değerdir. Geçmiş çağlardan beri eğitim hep var olmuştur ve var olmaya devam edecektir. Bu durum elbette eğitim ve öğretim programlarının değişen koşullara bağlı olarak güncellenmesini gerektirir (Köksalan, İter ve Görmez, 2010). Farklı bir söylemle eğitim, toplumun içinde bulunduğu isteklere ve ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılmalıdır (Ünal ve İter, 2011).

Eğitime verilen önem geçmiş yıllara göre artarak bu zamana gelmiştir. Bunun en somut kanıtı açılan okullar ve sayıları artan üniversitelerdir. Değişen dünya kültürüyle birlikte teknolojinin de artmasıyla bilginin daha ulaşılabilir olması, bilginin kısa bir süre içerisinde katlanarak çoğalmasına olanak tanımıştır (Bozan, 2012). Ülkelerde, bu bilgi üretimi ve yayılması karşısında eğitime gereken önemi vermek durumundadır. Eğitimin bütüncül gücü, ülkelerin sanayi, ekonomi ve yönetim gibi birçok güç sayılabilecek faktörlerin gelişmesini de birlikte getirmektedir. Böylece eğitime verilen önem arttıkça ülkelerin gelişmişlik düzeyi de artmaktadır (Günkör, 2017). İnsanların eğitime karşı talebi ve kendini gerçekleştirme, geliştirme isteği eğitime olan ilgi ve ihtiyacı tetikler. Bu ilgi ve ihtiyaç artması eğitimde üst kademelerin oluşmasını zorunlu kılmıştır. Üst eğitim kademeleri ile anlatılmak istenen lisans eğitimi sonrasında verilen lisansüstü eğitimdir. Lisansüstü eğitim için lisans eğitiminin tamamlanması zorunludur. Lisansüstü eğitim bilim insanı yetiştirme amacıyla ulusal bilimde izlenen politikanın yürütülmesinde önemli bir yere sahiptir. Temel amacı bilgiyi üreten, geliştiren, kullanan ve yayan bir düşünce yapısına sahip problem çözebilecek nitelikte insan yetiştirmektir. Bu nedenle lisansüstü eğitimin program ve planının yapılıp sağlıklı biçimde yürütülebilmesi o ülkenin gelişmişlik seviyesi ile ilgilidir (Alhas, 2006).

Lisansüstü eğitime Milli Eğitim Bakanlığı’nda görevli öğretmenlerin gözüyle de bakmak gerekir. Yapılan bir araştırmada lisansüstü eğitime devam eden öğretmenlerin, %82 gibi büyük bir kısmı kendilerini geliştirmek amacıyla, %12’si ise akademik kariyer amacıyla ve %6’sı atanmak amacıyla lisansüstü eğitim aldıklarını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin %73’ü lisansüstü eğitimde edindiği bilgi ve deneyimlerini sınıf ortamında uygulayabildiklerini ifade etmişlerdir. Uygulayamayanlar da sebep olarak sınıfların kalabalık olmasını ve diğer şartların uygun olmadığını öne sürmüşlerdir. Ayrıca öğretmenler lisansüstü eğitimde edindikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmak istediklerini belirtmişlerdir (Başer, Narlı ve Günhan, 2005).

Lisansüstü eğitim kademelere ayrılmaktadır. Bilim uzmanlığı, yüksek mühendislik, yüksek mimarlık ve master terimleriyle de aynı anlama gelen yüksek lisans, lisans öğretime dayalı eğitim-öğretim ve araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yükseköğretimdir (Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK] mevzuatı, 2007). Yüksek lisans eğitiminin bir üst kademesi doktora eğitimidir. Doktora eğitimi;

“Lisansa dayalı en az altı veya yüksek lisans veya eczacılık veya fen fakültesi mezunlarınca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre bir laboratuvar dalında kazanılan uzmanlığa dayalı en az dört yarıyillik programı kapsayan ve orijinal bir araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yükseköğretimdir” (YÖK mevzuatı, 2007).

Kaynak: Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2018)

Türkiye’de 2017-2018 öğrenim düzeyine göre öğrenci sayısına bakıldığında en çok öğrenci lisans düzeyindedir. Yüksek lisans düzeyinde olan öğrenciler, lisans düzeyinde olan öğrencilerin ancak 1/9’u doktora düzeyinde olan öğrenciler yüksek lisans düzeyinde olan öğrencilerin ise yaklaşık 1/5’ini oluşturduğu görülmektedir. Bu oranlara bakıldığında ise kademeler yükseldikçe öğrenci sayısı düştüğü ortadadır. Ayrıca Türkiye’de 2016 yılında 43.290 öğrenci yüksek lisans, 6.052 öğrenci doktora programından mezun olmuştur (<https://istatistik.yok.gov.tr>). Verilen niceliksel değerlere bakıldığında yüksek lisanstan mezun olan öğrencilerin büyük bir kısmının doktora programına devam etmediği görülmektedir. Bunun temel sebebi ise lisansüstü eğitimde bulunan eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Bu eksiklikler genellikle öğretim üyesi veya öğrenci kökenli olabilmektedir. Öğretim üyesinin yeterli bilgi birikim ve becerisinin olmaması, öğrencinin derse teşvik edilmemesi, dersin işleyişi için bir denetim mekanizmasının olmaması, derslerin programda görüldüğü şekliyle işlenmemesi, verilen ödevlerin değerlendirilmemesi veya ödevlendirmenin yapılmaması gibi unsurlar lisansüstü eğitimin niteliğini düşürücü etmenler olarak sıralanabilir (Ağralıoğlu, 2013). Ayrıca öğrenciler lisansüstü eğitimdeki sorunları; maddi sorunlar, mesleki sorunlar, kişisel sorunlar diye temalara ayırıp bu sorunların eğitimin niteliğinde büyük ölçüde rol oynadığını ifade etmektedirler (Şahin, Demir ve Arcagök, 2015).

Bir başka bakış açısıyla; öğrenciler çoğunlukla lisansüstü programlara bir bilgi, bir metot veya teknoloji öğrenmenin aksine, sanki tezelden diploma almak için gelmişlerdir. Bazı öğrenciler lisansüstü programlara askerliklerinin tecili için kayıt yaptırırken, bazıları iş bulamadığı için kayıt yaptırmaktadır. Bir kısmı ise yabancı dilini geliştirmek için programlara girmektedir. Bunun yanı sıra ders seçerken dersin içeriğine bakılmaksızın dersten kolay geçilip geçilmediğine göre karar verilmektedir. Alınan

derslerin haftalık programda bir veya iki güne sığdırılması planlanmaktadır. Çünkü öğrencilerin pek çoğu şehir dışından gelmektedirler (Ağıralıoğlu,2013).

Ayrıca lisansüstü eğitimin niteliğini ortaya koyan göstergelerden biriside patent sayısıdır. Bilimsel ve teknolojik yenilik, ülkeler arası üstünlük sağlayan bir araç olup patent sayısı ile yakından ilgilidir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü ülkelerin (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]) ortalama bir milyon kişi başına 42,3 patent üretilirken, Türkiye bu ülkelerin gerisinde kalmıştır. Bu durum Türkiye'nin dışa bağımlılığını göstermektedir. Bağımlılıktan kurtulmanın yolu bilimsel yenilik anlamına gelen patent üretiminden geçmektedir. Bunun gerçekleşmesi için lisansüstü eğitim ile AR-GE çalışmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir (Bozan, 2012).

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada Türkiye'de son yıllarda lisansüstü eğitim programlarında sayısal anlamda hızlı bir artış söz konusu iken lisansüstü eğitim programlarına nitelik açısından bakmak ve olası çözüm yollarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma boyunca aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Nitelik kavramının tanımı nedir?
2. Lisansüstü eğitimde niteliği etkileyen unsurlar nelerdir?
3. Lisansüstü eğitimde niteliğin artırılması için neler yapılmalıdır?

YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi kullanarak gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yönteminin kullanıldığı, olayların doğal ortamında gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği bir araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Maanen ise nitel araştırmayı, bir şemsiye terim olarak niteleyip, çözmek, yorumlamak ve anlamla ilgili terimlere ulaşmaya çalışılan teknikleri kapsayan süreçler olarak tanımlamıştır (1979). Nitel araştırmacılar, insanların oluşturdukları anlamları kavramayla ilgilenirler (Merriam, 2013). Diğer bir tanımla "Nitел araştırma, bireylerin bir sosyal soruna yükledikleri anlamları ve araştırma problemlerinin incelenmesini içeren yorumlayıcı çerçevelerin kullanımı ile başlar. Nitel araştırmacılar, çalışmada insan ve yerlere duyarlı olan tümevarım ile tümdengelimli veri koleksiyonlarını, örüntü ve temalar kurarak verilerin analizlerini içeren nitel yaklaşım kullanırlar (Creswell, 2013).

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden, olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılarak yapılmıştır. Olgubilim deseni, farkında olunamayan ancak ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşanan dünyada, olaylar, deneyimler, algılar, kavramlar, yönelimler ve durumlar gibi biçimlerde ortaya çıkabilir. Tümünü yabancı olunmayan fakat tam olarak anlamı kavranılamayan olguların araştırılması amacıyla yapılacak olan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma deseni oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Olgubilim, insanların yaşam dünyalarının bilinçli deneyimi, yani gündelik hayat ve sosyal eylemidir (Schram, 2003). Diğer bir

tanımla olgubilim; bireysel farklılıktan kaynaklanan deneyimleri tırnak içine alır, analiz eder ve fenomenin gerçekliğini tanımlamak için karşılaştırır (Patton, 2014).

Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın olduğu olguyu taşıyan, bu olguyu dışa vurabilecek bireylerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu tür araştırmalarda veri toplama aracı görüşmelerdir. Gözlem, bu araştırmalarda destekleyici veri toplama aracı olarak kullanılır (Merriam, 2013). Olgubilim çalışması nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin sonuçlar veya genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir fakat olgunun daha iyi tanınmasına ve anlaşılmasına yardımcı olacak sonuçlar sağlayarak örnekler, yaşantılar ve açıklamalar ortaya koyar (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Olabildiğince zengin veri elde edilmesi amacı ile çalışma grubu, amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği; göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derece yansıtmaktır. Böyle bir araştırma sonucunda ortaya çıkabilecek bulgular ve sonuçlar diğer bir başka yöntemle ulaşılan sonuçlardan daha zengindir. Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem oluşurmada amaçlanan, genelleme yapmak için bu çeşitliliğin oluşmasını sağlamak değildir, tam aksine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemi farklı boyutlarıyla ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Patton'a göre bu tarz bir örneklem oluşturmanın iki yararı vardır; örnekleme dâhil her durumun kendine özgü boyutlarının ayrıntılı bir biçimde tanımlanması ve büyük ölçüde farklı özellik gösteren durumlar arasında ortaya çıkabilecek ortak temalar ve bunların değerlerinin ortaya çıkarılmasıdır (Aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu örnekleme yöntemi bazen olumsuzluğu ya da olgunun uygun olmayan örneklerini ve çeşitliliklerini içerir (Merriam, 2013).

Tablo1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

		f	%
Mezun Olunan Program	Türk Dili ve Edebiyatı	2	2
			5
	Eğitim Yönetimi ve Denetimi	1	1
			2.5
	Fizik Öğretmenliği	1	1
			2.5
	Beden Eğitimi ve Spor	1	1
			2.5
Toplam	Sınıf Öğretmenliği	1	1
			2.5
	Biyoloji Öğretmenliği	1	1
			2.5
	Matematik Bölümü	1	1
			2.5
		8	1
			00
Unvan	Profesör Doktor	1	12,5
	Doçent Doktor	2	25

	Doktor Öğretim Üyesi	3	37.5
	Öğretim Görevlisi	1	12.5
	Araştırma görevlisi	1	12.5
Toplam		8	100
Yönetim Görevi	Var	1	12.5
	Yok	7	87.5
Toplam		8	100
Meslekteki Deneyim	1-5 Yıl	1	12.5
	6-10 Yıl	1	12.5
	11-15 Yıl	0	0
	16-20 Yıl	1	12.5
	21 ve Üzeri Yıl	5	62.5
Toplam		8	100
Yönetilen Tez Sayısı	0-3	5	62.5
	4-6	1	12.5
	7-9	1	12.5
	10 ve Üzeri	1	12.5
Toplam		8	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmanın çalışma grubunu 2018 yılı itibariyle görevine devam eden 1 Profesör Doktor, 2 Doçent Doktor, 3 Doktor Öğretim Üyesi, 1 Öğretim Görevlisi ve 1 Araştırma Görevlisi olmak üzere toplam 8 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Çalışmaya katılanların tamamı erkektir. Etik kurallar dâhilinde çalışmaya katılanların kimliklerini meydana çıkartacak bir bilgiye çalışma içerisinde yer verilmemiştir. Katılımcılar Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7 ve Ö8 şeklinde kodlanarak görüşmede elde edilen verilerden bazıları, bulguları desteklemek ve kanıt oluşturması amacıyla bulgular bölümünde yer almıştır.

Araştırmacıların Rolü

1.Araştırmacı; yüksek lisansını Türkiye’de doktorasını ABD tamamladığı için bu süreçte 2 farklı ülkede deneyim kazanmıştır. Ayrıca 5 yıldır öğretim üyesi olarak üniversitede farklı dersler vermeye devam ettiği için bazı tecrübeler edinmiştir. Bu süreçte edindiği tecrübelerinde öğretim elemanları arasında ve üniversiteler arasında farklılıklar gözlemlemiştir. Tüm bu incelemeler sonucunda araştırmacılar yükseköğretimde lisansüstü eğitimde nitelik konusunu araştırmaya karar vermiştir.

2.Araştırmacı ise; lisans eğitimi süresince farklı öğretim elemanlarından dersler almıştır. Bu süreçte her bir öğretim elemanı arasında farklılıkları bireysel olarak gözlemlemiştir. Devamında öğretim elemanlarının özgeçmişlerini üniversite web sayfasından incelediğinde farklı farklı üniversitelerden yüksek lisans ve/veya doktora eğitimlerini tamamladıklarını görmüştür. Araştırmacı bu süre zarfında öğretim elemanlarındaki farklılıkların, farklı niteliklerdeki yüksek lisans ve doktora programlarından kaynaklanabileceğini düşünmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacılar bu çalışmada veri toplama amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde araştırmacı görüşme yaptığı kişi ile belirlenen konuyu keşfetmeye çalışır. Çalıştığı konu ve problemle ilgili özel alanlar keşfederse, sorularını daha ayrıntılandırarak o alanı derinliğine irdeleyebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Ayrıca araştırmacı mülakat sorularını görüşme öncesinde hazırlayarak katılımcının mülakat sırasında vermiş olduğu cevaplara göre soruları değiştirebilir, soruların sırasında değişiklik yapabilir veya gerek duyulması halinde ek sorular ekleyebilir (Çepni, 2014). Patton ise yarı yapılandırılmış görüşmeyi görüşme formu yaklaşımıyla ele almış ve görüşme formu yöntemini benzer konular olmak amacıyla farklı inşalardan aynı tür bilgiler edinilmek için hazırlandığını söylemiştir (Patton, 2014). Başka bir görüşle yarı yapılandırılmış görüşme; soruların esnek olduğu, her katılımcıdan spesifik bilgiler alınabildiği, yarı yapılandırılmış görüşme sorularını içeren bir görüşme kılavuzunun olduğu ve önceden belirlenmiş ifadelerin olmadığı bir görüşme (mülakat) türüdür (Merriam, 2013).

Çalışma için hazırlanan görüşme soruları gerekli uzman görüşü alınmış ve yapılan düzenlemeler sonucu son halini almıştır. Katılımcıların rahat olması sebebiyle istedikleri yerde ve istedikleri zamanda orada bulunularak mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Katılımcıların izinleri doğrultusunda mülakat süreci ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Daha sonra alınan ses kayıtları harfiyen, birebir olarak Word dosyasına geçilmiş ve yazılı hale dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Kayıt altına alınan veriler yazıya aktarılarak her bir katılımcıya ait veriler numara verilerek sıralama yapılmıştır. Daha sonra veriler betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz tekniği, verilerin çözümlenmesinde öncesinde belirlenen temalara göre özetlenmesine ve yorumlama yapılmasına olanak sağlaması gerekçesiyle tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bundan dolayı veriler aşağıda verilen aşamalar halinde analiz edilmiştir.

1. Veriler araştırma soruları kapsamında olmakla beraber görüşme sorularına göre sırasıyla analiz edilmiştir ve veri analizi için uygun bir çerçeve oluşturulmuştur. Oluşturulan çerçeveye göre verilerin hangi temaya göre organize edileceği tespit edilmiştir.
2. Tematik olarak oluşturulan çerçeveye göre verilerin düzenlenmesi yapılmıştır. Çerçevenin önceden oluşturulmasından dolayı ise edinilen verilerin bazıları araştırma dışında bırakılmıştır. Ayrıca bu aşamada araştırmayla ilgili önemli olan doğrudan alıntı cümleler tespit edilmiştir.
3. Düzenlenmiş olan verilerin tanımlanması gerçekleştirilmiş olup gerek duyulan yerlerde yapılan tanımlamalar doğrudan alıntılar kullanılarak desteklenmiştir. Bu basamakta verilerin okunabilir ve anlaşılabilir olarak tanımlanması sağlanarak gereksiz tekrarlamalara düşülmemeye önem gösterilmiştir.
4. En son basamak olarak ise, tanımlanan bulgular açıklanarak, bulguların anlamlandırılması ve ilişkilendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Bulgular arasındaki neden sonuç ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Elde edilen bulgular, araştırma soruları kapsamında hazırlanan görüşme sorularına göre bir sıra dâhilinde ele alınmıştır. Buna göre "Nitelik kavramını nasıl tanımlarsınız?" sorusuna yanıt olarak elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda görülmektedir

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretim elemanlarının nitelik kavramına ilişkin algılarını 1.kalite, 2.süreç, 3.araştırmacı-uzman, 4.çok boyutluluk ve 5.öğrenci ve hoca niteliği şeklinde sıraladığı görülmektedir. Bu algılara ilişkin tablo aşağıda belirtilmiştir.

Tablo2. Nitelik Kavramına İlişkin Algılar

Tema	f	%	Örnek Cümle
Kalite	5	26	"Nitelik denilince kalite akla geliyor" (Ö2).
Süreç	4	21	"Bugün bir sistem belirliyorsunuz o sistemin doğru mu yanlış mı olduğunu sistemdeki eksiklikleri görmemiz yaklaşık bir 20 yıllık, 25 yıllık süreci görüyor" (Ö7).
Araştırmacı-uzman	4	21	"Bir nevi lisans bitinceye kadar herkes belli oranda belli bir eğitim almak zorunda ama lisansüstü eğitime gelince kişiler ne yapıyor? Kişiler yavaş yavaş belli alanda uzmanlaşmaya gidiyor" (Ö4).
Çok boyutluluk	3	16	"Nitelik günümüz değişen şartlarında kişinin değişen koşullara uyum sağlayabilecek şekilde çok boyutlu yetişebilmesidir" (Ö1). "Yani lisansüstü eğitime aldığımız adamın kendi alanının dışında da yetkin ve becerili olması lazım" (Ö5).
Öğrenci ve hoca niteliği	3	16	"İyi bir şekilde donanması gerekiyor öğrencinin. Tabi ki öğrencinin bu pozisyona gelebilmesi için hocanın iyi bir donanımda olması gerekiyor. Hocanın niteliği ortaya çıkıyor bu durumda" (Ö7).
Toplam	19	100	

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarından biri niteliğin tanımına yönelik görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

"...Nitelik günümüz değişen şartlarında kişinin değişen koşullara uyum sağlayabilecek şekilde çok boyutlu yetişebilmesidir. Bir örnek verelim isterseniz eğitimsel anlamda... Bir kişinin sadece matematikte başarılı olması artık yetmiyor. Belki yıllar önce bir kişi sadece matematik, fende ya da edebiyatta başarılıysa yetiyordu ama günümüzde hem matematikte hem edebiyatta hem fende hatta sanatta da çok fazla yeterli olması lazım... Dolayısıyla günümüz eğitim anlayışında nitelik dediğimiz zaman bugün ve daha da önemlisi yarına hazır olabilme durumudur. Bu gerek öğrenci gerek öğretim görevlisi gerek eğitim sistemi gerek okullarımız gerek kitaplarımız yani eğitimle ilgili bütün bileşenlerin yarına bugünden hazır olabilme durumunu ben nitelik olarak düşünüyorum" (Ö1, Kasım 2018).

Bu söylemlere benzer olarak çalışmaya katılan bir diğer öğretim elemanının görüşleri ise şu şekildedir:

“Bu bütün alanlarda sağlıkta eğitimde artık neyse askeriyede aklımıza gelen bütün alanlarda kaliteli ve nitelikli insanların yetiştirilmesi aklımıza gelmektedir. Bu manada ülkenin geleceğini güvence altına almak için, yetiştirmiş olduğu bütün bireylerin yeterince mesleğin gereği neyse ona uygun biçimde uzman olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır” (Ö4, Aralık 2018).

Araştırmacılar ikinci olarak “Eğitim seviyelerine göre nitelik farklılık gösterir mi?” sorusuna yanıt olarak alınan veriler analiz edildiğinde çalışmaya katılan öğretim elemanlarının eğitim seviyelerine göre niteliğin farklılık gösterip göstermemesine yönelik algıları, eğitim seviyelerinde nitelik farklıdır ve eğitim seviyelerinde nitelik farklılaşmaz şeklinde sıraladıkları bulmuşlardır. Bu görüşlere ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.Eğitim Seviyelerinde Nitelik Algısı

Tema	f	%	Örnek Cümle
Eğitim seviyelerinde nitelik farklıdır.	7	87.5	“Eğitimde iyi bir nitelik konusuna baktığımızda her bir eğitim seviyesindeki öğrenci profili ve öğrenci gerçekliği göz önünde bulundurularak her eğitim seviyesinde nitelikler farklılaşır” (Ö1).
Eğitim seviyelerinde nitelikte farklılaşmaz.	1	12.5	“Nitelik dediğimiz şey hangi dönemde olursa olsun çıktıkların kaliteli olması anlamına, davranışların istediğimiz özellikte olması anlamına gelir” (Ö6).
Toplam	8	100	

Eğitim seviyelerine göre nitelik algısına ilişkin verilen tablo incelendiğinde 8 öğretim elemanından 7 tanesi eğitim seviyelerinde nitelik farklılıkları görülür derken, 1 tanesi ise eğitim seviyelerinde niteliksel yönden farklılık yoktur, demiştir. Tabloda verilen bu görüşlere ilişkin katılımcı görüşlerinden bazıları örnek olarak aşağıda belirtilmiştir.

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarından bir tanesi eğitim seviyelerinde nitelik farklılık göstermektedir diyerek görüşünü şöyle bildirmiştir:

“Anaokulundan lisansüstü eğitime kadar olan eğitim seviyelerinde uygulanan programlar, ders kitaplarının içeriği, öğrenci ve öğretmen durumu eğitimde nitelik farkını oluşturduğunu düşünmekteyim” (Ö3, Aralık 2018).

Yine çalışmaya katılan öğretim üyelerinden biri farklılaşma olmaz diyerek görüşünü şu şekilde açıklamıştır:

“Eğitim seviyesine göre aslında nitelik kavramı çok ciddi farklılık göstermez. Çünkü sonuçta eğitim seviyesindeki bireylerin tamamını eğitimi alan kişiler olarak düşündüğümüzde her eğitim seviyesinde kendi içerisinde

nitelik kavramı ayırt edilebilir. Ama nitelik dediğimiz şey hangi dönemde olursa olsun çıktıların kaliteli olması anlamına, davranışların istediğimiz özellikte olması anlamına geldiğinden dolayı bence eğitim seviyesinde nitelik kavramı farklılık göstermez” (Ö6, Aralık 2018).

Araştırmacılar üçüncü olarak “lisansüstü eğitimde niteliği etkileyen unsurlar nelerdir?” sorusunu sormuşlardır. Elde edilen yanıtlar analiz edildiğinde çalışmaya katılan öğretim üyelerinin lisansüstü eğitimde niteliği etkileyen unsurlara yönelik düşünceleri 1. öğretim üyesi, 2. imkân, 3. öğrenci profili ve 4. sistem şeklinde sıraladıklarını tespit edilmiştir. Bu görüşlere ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. Eğitimde Niteliği Etkileyen Unsurlar

Tema	f	%	Örnek Cümle
Öğretim Üyesi	6	33	“Yani olumsuz etkileyen unsurlar hocanın kapasitesi, bu çok önemli yani eğitim fakültesindesin insan yetiştiriyorsun hocanın insan olması gerekiyor. Bir numaralı etken bence bu olması gerekiyor” (Ö7).
İmkânlar	5	28	“Olumsuz etkileyen şeyler çocukların birçoğunun, iş bulma kaygısı var. Yüksek lisans yapan öğrencilerin birçoğu öğretmen, onlarda okullarda çalışıyor. Çalıştıkları için de izin alıp gelmeleri çok zor oluyor. Eğer uzak yerlerden geliyorsa da her zaman gelemiyorlar. O zamanda ulaşım sorunu yaşıyor” (Ö8).
Öğrenci Profili	4	22	“Burada her şey öğrenci üzerine düğümleniyor. Öğrenci eğer etkili bir biçimde öğrenim görmek için buraya gelirse bir anlamda eğitimden daha çok yararlanabiliyor” (Ö2).
Sistem	3	17	“Özellikle 2007’den sonra kurulan üniversitelerimizde yeterli öğretim üyesinin olmaması bir şekilde ortak yürütülen programlar var birçok üniversitede lisansüstü eğitimle ilgili yani A ve B üniversite bir araya geliyor ve ortak lisansüstü programlar açıyor bunlarında çok ciddi olumsuz etkileri olduğunu söyleyebilirim” (Ö6).
Toplam	18	100	

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarından bir tanesi eğitimde niteliği etkileyen unsurlara ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Ankara İstanbul gibi ve ya İzmir gibi büyük şehirlerdeki eğitimin kalitesi ile Anadolu’daki yüksek lisans veyahut ta lisansüstü eğitimin kalitesi elbette ki bir değildir. Çünkü oralarda nedir? Herkes hem akademik personel olarak tabi hoca kadrosu alanda en iyi yetişmiş kişileri ne yaparlar, bu tür yerleri tercih ettiklerinden dolayı buraların tabi ki hem araç gereç açısından da, laboratuvar araç gereç malzeme açısından veya üniversitenin imkânları açısından da tabi ki bu saydığımız şehirlerde

bulunan üniversitenin imkânları daha üst seviyededir. Dolayısıyla buradaki imkânlar daha üst seviyede olduğu için eğitimin niteliğini etkileyen olumlu faktörlerden bir tanesi bunlardır. Olumsuz faktörler de neler? Olumsuz olarak da düşündüğüm Anadolu'dakiler mesela yeterli sayıda yetişmiş öğretim üyesi yoktur. Yeterli seviyede araç gereç laboratuvar malzeme imkânları bulunmaz” (Ö4, Aralık 2018).

Yine çalışmaya katılan bir başka öğretim elamanının ifadeleri şu şekildedir:

“Bir defa öğretim üyesi yani hoca etkiler hocanın sahip olduğu donanım, iletişim becerileri, alana hâkimiyeti gibi durumlar... Tabii Hoca tek başına yetmiyor sistem... Sistemin hem Öğretim9 üyesine sahip çıkması hem de hem öğretim üyesinin mağdur etmemesi diğer taraftan da öğrenciyi küstürmemesi gerekiyor. ...Diğer taraftan imkânların yeterli düzeyde olmaması yine lisansüstü eğitimde nitelik sorunlarına sebebiyet verebiliyor.” (Ö1, Kasım 2018).

Araştırmacılar dördüncü olarak “Lisansüstü eğitimde sorunların nedenleri nelerdir?” sorusunu sormuşlardır. Veriler analiz edildiğinde çalışmaya katılan öğretim elemanları lisansüstü eğitimdeki sorunları, 1. sistemden kaynaklı sorunlar (1.dil- sınav, 2.program ve ders açma, 3.mülakat-referans, 4.düzen-tertip ve 5.fırsat verme), 2. öğretim üyesinden kaynaklı sorunlar (1.alan bilgisi ve donanım, 2. ders açma ve 3. hoca tavırları) ve 3. öğrenciden kaynaklı sorunlar (1. donanımsızlık, 2. işte çalışıyor olma durumu, 3. ciddiyet, 4. devamsızlık ve ulaşım ve 5. İmkânsızlık) şeklinde sıraladıkları görülmüştür. Bu görüşlere ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5. Lisansüstü Eğitimde Sorunların Nedenleri

T	Kod	f	%	Örnek Cümle
ema Sistemden Kaynaklı Nitelik Sorunları	Dil – Sınav	3	30	“Birçok yayın İngilizce üzerinden yapılıyor. Dolayısıyla kriterlerin yüksek tutulması gerekiyor bence. Yani İngilizce de zorlamamız gerekiyor. 50 bile yetersiz” (Ö7).
	Program ve ders açma	3	30	“YÖK size diyor ki şu kadar öğretim üyeniz varsa, örneğin 3 tane doçentiniz varsa, siz yüksek lisans programı açabilirsiniz diyor. Tabii buda sistemin getirdiği bir sıkıntı aslında yani oradaki öğretim üyesinin çalışma alanlarına bakılmıyor, kadrolarına çok fazla bakılmıyor” (Ö6).
	Mülakat-Referans	2	20	“Torpil, referans mesela bir tanesi diyelim ki çok yüksek bir ALES puanına sahip, oldukça yüksek bir ortalama ile mezun olmuş, iyi bir dile sahip ama sahipsizse mülakat olduğundan dolayı sistemin dışında kalabiliyor” (Ö1).
	Düzen-Tertip	1	10	“Yüksek lisans dersleri hangi saatte açılacağı hangi sınıfta olacağı başlangıçta belli olursa o zaman daha iyi olur. Diyelim ki hani lisanstaki dersler gibi ders saatleri ve sınıfları belli olursa daha tertipli düzenli derslerin yapılacağı ve burada da kalitenin artacağını düşünüyorum” (Ö8).
	Fırsat verme	1	10	“Öğrencinin çeşitli kaynakları inceleme araştırma gibi

kütüphane hizmetlerinin iyi bir biçimde düzenlenmesinin yanında işte bilgiye ulaşma konusunda da öğrenciye kolaylık göstermesi gerekir ayrıca araştırma yapması için öğrenciye çeşitli fırsatlar da vermek gerekebilir” (Ö2).

Toplam		10	100
Öğretim Üyesinden Kaynaklı Sorunlar	Alan bilgisi ve donanım	7	7
			8
	Ders açma	1	1
			1
	Hoca tavırları	1	1
Toplam		9	1
			00
Öğrenciden Kaynaklı Sorunlar	Donanımsızlık	3	2
			5
	İşte çalışıyor olma durumu	3	2
			5
	Ciddiyet	2	1
		6.6	
Devamsızlık, ulaşım sorunu	2	1	
		6.6	
İmkânsızlık	2	1	

	6.6	buna yöneliyor. Yüksek lisans yapmak istiyor. Yüksek lisans yapabilmesi içinde çeşitli maddi imkânlar olması gerekiyor. Maddi imkânsızlıklardan sonra, belli bir zaman sonra öğrenci yüksek lisansı bırakabiliyor” (Ö8).
Toplam	1	1
	2	00

Bu çalışmaya katılan öğretim elemanlarından birinin lisansüstü eğitimde nitelik sorunlarına dair görüşü şu şekildedir:

“ Bir diğer sistemsel problemimiz dil. Dil kesinlikle olmalıdır. Eğer akademisyensen Dünya’ya yetişmiş insanı sunmaya çalışıyorsan bu insanları mutlaka ortak bir dil olan İngilizceyi bilmesi lazım ancak ön koşul olma durumunu ele almalıyız ya da ülkemizde diyelim ki dilden farklı farklı dil sınavları var 80-90 alanlar çok mu güzel İngilizce konuşuyorlar. Dili biz sınavdan aldı iş bitti gibi düşünüyoruz” (Ö1, Kasım 2018).

Çalışmaya katılan başka bir öğretim elamanının görüşleri ise şöyledir:

“Öğretim üyelerinin yeterli bilgiye sahip olmaması, derslerin boş geçmesi, ders anlatılmaması, öğrencilerin yapılacak araştırmada hangi yöntem ve teknikleri kullanacakları hakkında bilgilendirilmemesi öğretim üyelerinden kaynaklanan niteliksel anlamda sorunlardır” (Ö3, Aralık 2018).

Bir başka öğretim elamanının lisansüstü eğitimde nitelik sorununa dair ifadesi şöyledir:

“ Şimdi öğrenci ALES 'ten çok yüksek bir not alabilir. Ama öğrencinin ALES 'ten yüksek not alması örneğin; Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında, alanında yetkin olduğunu göstermiyor. Yani biz öğrenciye alırken kesinlikle Öğrencinin alanındaki bilgisine de bakmak zorundayız. Yani bir yazılı sınav yapmalıyız. Bir mülakat yapmalıyız. Bu da öğrencinin niteliğini düşürüyor” (Ö6, Aralık 2018).

Yukarıdaki sorunlara ek olarak bir başka öğretim elemanı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Öğrenci bir kere şunu yapıyor. Tezim bir an önce bitsin. Tezden önce bir an önce dersi bitireyim. Yani bir an önce bir sonraki basamağa geçmek istiyor. Yani demiyor ki ben bu işi iyi öğreneyim iyi kavrayayım veya iyi bir donanıma sahip olayım. Amacı ne bir an önce bitsin de doktora başlayayım. Bir an önce rütbe atlayayım. Ama bence bu işin böyle olmaması gerekiyor. Dolayısıyla yani öğrenci sabırsız bu noktada. İkincisi ise öğrenciler gerçekten okumuyor. Ben bunun görüyorum yani. Kütüphaneyi kullanmıyorlar. Alanıyla ilgili bilgi ve gereksinimlerden bihaberler” (Ö7, Aralık 2018).

Araştırmacılar beşinci olarak “Lisansüstü eğitimin niteliğin artırılması için neler yapılmalıdır?” sorusunu yöneltmişlerdir. Elde edilen veriler analiz edildiğinde çalışmaya katılan öğretim elemanlarının lisansüstü eğitimin niteliğinin artırılması için 1. hocaların

donanımı, 2. araç-gereç yeterliliği, 3. öğrenci seçme kriteri, 4. ekonomik imkân ve fırsat, 5. danışman seçebilme ve kadro yetersizliği, 6. kaynaklara ulaşım, 7. enstitülerde niceliksel artış, 8. öğrenciye kadro verilmesi, 9. sosyal imkân, 10. yönetsel, 11. süreç, 12. seçmeli ders sayısı ve 13. sürdürülebilir iletişim şeklinde birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Bu görüşlere ilişkin tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 6. Lisansüstü Eğitimde Nitelik Artırılması İçin Öneriler

Tema	f	%	Örnek Cümle
Hocaların Donanımı	7	1	"Hocalarımız belli bir unvana sahip olduktan sonra çalışmayı durdurmamalı. Mesela üniversiteler bir hocaya yılda işte 3 tane 5 tane yayın yapacaksın şartı getirmeli Bence" (Ö1).
Araç-Gereç Yeterliliği	6	1	"... sınıfların gerekli eğitim araç ve gereçlerle donatılması lazım. Tabi dersin içeriğine göre değişebilir" (Ö8).
Öğrenci Seçme Kriteri	5	1	"Böyle bir sistemsel anlamda üniversitenin sıralamasını da puana ekleyerek yeni bir puana varmalıyız. Yoksa sadece üniversiteden şişirilmiş puanlarla mezun olmuş yüksek lisans ya da doktora kabulü bence çok da doğru değil" (Ö1).
Ekonomik İmkân ve Fırsat	5	1	"...biz öğrenciye sadece bir ALES sınavı ile ve lisans notuna bakarak almamız lazım. Ekstra bir mutlaka ve mutlaka alanı ölçen objektif bir sınav olması lazım" (Ö6).
Danışman Seçebilme ve Kadro Yetersizliği	4	9	"Ben birçok insan biliyorum ki gerçekten yapmak istiyor fakat yapmış olduğu iş gereği ve çalışma ortamı dolayısıyla imkân bulamadığı için yapamıyor mesela" (Ö4).
Kaynaklara Ulaşım	3	7	"... eğitim kadrosunun yeterliliğinin artırılması gerekir. ... öğrenciye istediği alanda istediği danışmanla çalışma imkânı verilmesi..." (Ö3).
Enstitülerde Niceliksel Artış	3	7	"Üniversitelerin kütüphanesinin bir kere iyi olması lazım" (Ö5).
Öğrenciye Kadro Verilmesi	3	7	"Yine lisansüstü tezlere lisansüstü öğrencilerimizin sınırsız ulaşımını sağlamamız lazım" (Ö6).
Sosyal İmkân	3	7	"Lisansüstü eğitim bence Türkiye'nin her yerinde yapılmamalıdır. Yani üniversite bazında düşündüğümüz zaman büyük şehirlerde yapılması gerekiyor maalesef" (Ö7).
Yönetimsel	3	7	"Ayrıca yüksek lisans yapan öğrencilerden araştırma görevlisi kadrolarına atama yapılırsa öğrencilerin güdülenmesi de sağlanabilir" (Ö2).
Süreç	2	4	"Öğrencilerimize daha çok sosyal imkânlar tanımamız lazım. ... yüksek lisans öğrencisine çok daha böyle üst seviyede çalışma odaları hazırlamamız lazım" (Ö6).
			"...enstitülerin bir kere müstakil bir kadrolarının olması lazım Fen Bilimleri Enstitüsü'nün, Eğitimin, Sosyalın ayrı bir binasının olması, ayrı bir memurunun olması, ayrı bir bütçesinin olması lazım ki işlemleri birazcık daha düzgün götürebilesiniz" (Ö6).
			"Böyle bir anda olacak bir iş değil bu. Biz eğitimin tanımını zaten bir süreçtir diye tanımlıyoruz" (Ö1).

Seçmeli Ders Sayısı	1	2	"Seçmeli derslerin sayısının artırılması..." (Ö3).
Sürdürülebilir İletişim	1	2	'... temel bileşenleri arasında iyi bir iletişimin sağlıklı bir iletişim ağının kurulması ve bu iletişim tek tarafa değil, sürdürülebilir olmasını sağlamalıyız" (Ö1).
Toplam	4	1	
	6	00	

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarından bir tanesi lisansüstü eğitimde niteliğin artırılmasıyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Lisansüstü eğitim gönüllülük ve araştırma eğitiminin öğrenildiği bir çalışma olduğu için genellikle bunu buradaki araştırma görevlileri daha iyi bir biçimde gerçekleştiriyor. Çünkü hem ekonomik sıkıntı çekmiyorlar. Ayrıca çalışma ortamları iyi oluyor. Benzer biçimde öğrencilere de böyle bir uygulama yapılabilir. Mesela enstitülere kadro verilir. Yüksek lisansı üst puanlarla gelen öğrenciye hem maddi destek sağlanabilir ayrıca da burada da verilebilir daha iyi çalışma şartları düzenlenebilirse öğrencinin başarısında ciddi bir artış olabilir" (Ö2, Aralık 2018)

Bu görüşlere benzer olarak bir diğer öğretim elemanının görüşleri şu şekildedir:

"Bir, gerçek manada bu işi yapan öğrencilerin gelmesi lazım. Ondan sonra derslerin başta net bir şekilde hangi sınıfta hangi dersin verileceği belli olması lazım. O sınıfların gerekli eğitim araç ve gereçlerle donatılması lazım. Tabi dersin içeriğine göre değişebilir. Tabi hocalarında derslerine tertipli düzenli bir şekilde ne yapmaları lazım? Girmesi gerekiyor" (Ö8, Aralık 2018).

Bir başka öğretim elemanı ise şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

"... kesinlikle bu niteliği artırmak istiyorsak biz enstitülerin bir kere müstakil bir kadrolarının olması lazım Fen Bilimleri Enstitüsü'nün, Eğitimin, Sosyalın ayrı bir binasının olması, ayrı bir memurunun olması, ayrı bir bütçesinin olması lazım ki işlemleri birazcık daha düzgün götürebilesiniz. Lisansüstü eğitimdeki programların kesinlikle akreditasyonlarının olması lazım. Yani Türkiye'de akreditasyon veren kuruluşlar var. Akreditasyon direkt olarak lisansüstü eğitime kaliteyi getiriyor. Çünkü çıktıları kontrol ediyor, girdileri kontrol ediyor, öğrencinin nasıl alındığını kontrol ediyor, ders içeriklerini kontrol ediyor, sürecin tamamını kontrol ettiği için bu lisansüstü eğitimde kesinlikle programların akredite edilmesi lazım. ...Bir de bu il dışından gelen öğrenciler de sıkıntılarımız olabiliyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nın birazcık daha öğrencilerimize özellikle öğretmenlik yapan öğrencilerimize birazcık daha yardımcı olması lazım izin konusunda" (Ö6, Aralık 2018).

Başka bir öğretim elemanı sorunların giderilmesi noktasında şunları ifade etmiştir:

“ Böyle bir anda olacak bir iş değil bu. Biz eğitimin tanımını zaten bir süreçtir diye tanımıyoruz. Dolayısıyla eğitimle ilgili bütün problemlerin gerek tespiti gerekse tedavisi bir zaman alır. Deneyerek, yanılarak bazı şeyler öğreniliyor ne yapılabilir sorusuna gelince; lisansüstü eğitimin biliyorsunuz işte sistemsal kaynaklı problemleri, hocalardan kaynaklanan problemleri, öğrencilerden kaynaklanan problemleri var. Dolayısıyla bu bütün paydaşların Türkiye'deki herkesi bir araya getiremez ama temsilcileri bir araya getirerek bir defa bu üç temel bileşenleri arasında iyi bir iletişimin sağlıklı bir iletişim ağının kurulması ve bu iletişim tek tarafa değil, sürdürülebilir olmasını sağlamalıyız. İkincisi, bence hocaların gerek Doktora alanları gerekse Doçent ya da Profesörlere hangi alanda doçentlik almışlarsa o alanlarda hoca olmaları o alanlarda derslere girmeleri gerekiyor. Ehemmiyet gösteriyor” (Ö1, Kasım 2018).

TARTIŞMA

İlgili çalışmada katılımcılar nitelik kavramını 1. kalite, 2. süreç, 3. araştırmacı-uzman, 4. çok boyutluluk ve 5. öğrenci ve hoca niteliği şeklinde algıladıkları görülmüştür. Literatür incelendiğinde bazı bilim insanlarının benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir (Azar, 2011; Bozan, 2012; Buldu, Buldu ve Buldu, 2014; Karaman ve Bakırcı, 2010). Diğer taraftan Çelen, Çelik ve Seferoğlu (2011) ise nitelik kavramını okula devamın sağlanması, yürütülen projeler, ücretsiz ders kitabı temini yapılması, öğrencilere verilen burs sayısının artırılması ve yapılan maddi destekler şeklinde bulmuşlardır.

Yapılan çalışmada katılımcılar niteliği etkileyen unsurları 1. öğretim üyesi, 2. imkân, 3. öğrenci profili ve 4. sistem şeklinde sıraladıkları görülmüştür. Literatür incelendiğinde bilim adamlarının bu kategorilere benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir (Ağıralıoğlu, 2013; Bozan, 2012; Güneş, 2013; Günkör, 2017; Şahin, Demir ve Arcagök, 2015).

İlgili çalışmada katılımcılar lisansüstü eğitimde nitelik sorunlarının nedenlerine yönelik görüşlerini 1. sistemden kaynaklı sorunlar (1. dil- sınav, 2. program ve ders açma, 3. mülakat-referans, 4. düzen-tertip ve 5. fırsat verme); 2. öğretim üyesinden kaynaklı sorunlar (1. alan bilgisi ve donanım, 2. ders açma ve 3. hoca tavırları) ve 3. öğrenciden kaynaklı sorunlar (1. donanımsızlık, 2. işte çalışıyor olma durumu, 3. ciddiyet, 4. devamsızlık ve ulaşım ve 5. İmkânsızlık) şeklinde sıraladıkları görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde benzer şekilde Bozan (2012) enstitülerin yapılanma ve işleyiş sorunları, fikir hürriyeti ve demokratik tartışma ortamlarında bulunan eksiklikten kaynaklandığını belirtmiştir. Gürdal, Bakıoğlu, Öztuna (2010) ise benzer olarak lisansüstü tezleri nitelik bakımından inceleyerek, öğretim üyelerinin alan bilgisi ve unvanı, enstitülerin yapısı ve tez yazma kılavuzunun düzenlenerek format kargaşasının önüne geçilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yine literatürde Karaman ve Bakırcı (2010) ilgili çalışmadaki bulguları destekler nitelikte lisansüstü eğitimdeki sorunları; öğretim üyesi sorunu, mali sorun, kütüphane hizmetleri, yabancı dil sorunu, yönetsel sorunlar, tez danışmanı ile ilgili sorun ve araç gereç sorunları olarak belirtmişlerdir. Güneş (2013) ise birbirine benzer tezlerin yazıldığı, öğrencilerin alandaki yenilikleri

izlemedikleri ve kendilerini geliştirmedikleri, bilimsel toplantılara katılımın düşük olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

İlgili çalışmada katılımcılar lisansüstü eğitimde nitelik artışına yönelik görüşlerini, 1. hocaların donanımı, 2. araç-gereç yeterliliği, 3. öğrenci seçme kriteri, 4. ekonomik imkân ve fırsat, 5. danışman seçebilme ve kadro yetersizliği, 6. kaynaklara ulaşım, 7. enstitülerde niceliksel artış, 8. öğrenciye kadro verilmesi, 9. sosyal imkân, 10. yönetsel, 11. süreç, 12. seçmeli ders sayısı ve 13. sürdürülebilir iletişim şeklinde sıraladıkları görülmektedir. Literatür incelendiğinde benzer şekilde Bozan (2012) programların akredite edilmesi gerektiği, enstitülerin müstakil birimler haline getirilmesi gerektiği, lisansüstü tezlere ulaşılabilir veri tabanı sağlanması gerektiği ve fikir hürriyetinin tam olarak sağlanması gerektiği gibi birtakım önerilere ulaşmıştır. Karaman ve Bakırcı (2010) ise ilgili çalışmadaki bulguları destekler nitelikte, lisansüstü eğitimin alt yapısı yeterli üniversitelerde yapılması gerektiğini, lisansüstü eğitim örgütlenmesinin gözden geçirilmesi gerektiğini, bağımsız ve seçilmiş bir öğretim kadrosunun olması gerektiğini, enstitülerde nitelikli öğretim üyesi yetiştirme amacının olması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca İbret (2013) lisansüstü eğitimde nitelik artışının sağlanması için; nitelikli öğrenci alımları, nitelikli ve donanımlı öğretim üyesi, güncel dersler, fiziksel mekân, personel, anabilim dalları ile ilişkiler, kayıt tutma, standart formlar kullanma, öğrenci bilgi sistemi, web sayfası, yönetmelik ve enstitüler arası etkileşim olması gerektiğini belirtmiştir.

SONUÇ

Lisansüstü eğitim, bilimsel alanda yapılan çalışmaların geliştirilmesi ve artırılması amacıyla bilim insanı unvanı verilen bireylerin topluma kazandırılması yönünden önemi oldukça yüksektir. Yetiştirilen bilim insanlarındaki nitelik göz önüne alındığında, bilgiye değer veren, üreten ve ürettiği bilgiyi kullanan, eleştiren, yorumlayan ve çıkarımlarda bulunarak tartışan problemlerin üzerine giden ve çözebilen bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Lisansüstü eğitim lisanstan daha üst bir eğitim demektir. Dolayısıyla lisans eğitimine oranla, daha karmaşık problemleri çözebilen, mesleki alanda daha da uzmanlaşmış, bilgiyi analiz, sentez ve değerlendirme gibi bilişsel alanın üst basamaklarında kullanabilen, daha kapsamlı ve ayrıntılı çalışmalar yapabilen bir eğitim türüdür. Lisansüstü eğitim artık öğretim elemanı yetiştirme amacının sınırlarını aşmış durumdadır. Gerek eğitim alanında gerek diğer bütün çalışma alanlarında nitelikli bir iş edinmenin ön şartını oluşturmaktadır. Bundan dolayı lisansüstü eğitim derecesi iş alanlarında bir ölçüt durumuna gelmiştir. Lisansüstü eğitimin bu yönde belirleyici bir ölçüt olması ise lisansüstü eğitime olan ilgi ve ihtiyacı artırmıştır.

Lisansüstü eğitimde istenilen kaliteye ulaşılmasında eğitim sisteminin, enstitü yapılanmasının, lisansüstü öğrencilerinin ve bu öğrencilere ders verecek öğretim elemanı donanımının önemi oldukça yüksektir. Lisansüstü eğitimde niteliğin artırılması için; nitelikli ve seçilmiş öğretim elemanlarının eğitim vermesi, araç yeterliliğinin sağlanması, öğrenci seçiminde kriterlerin revize edilmesi, ekonomik imkân ve fırsat eşitliğinin sağlanması, yönetsel sorunları ortadan kaldırmak amacıyla enstitülerin bağımsız bir birim olması ve öğretim elemanı kadrosunda eksiklikler varsa giderilmesi, başta öğrenci olmak üzere öğretim üyelerinin de kaynaklara sınırsız erişimlerinin

sağlanması, enstitülerin niceliksel artışının nitelikle dengeli olmak amacıyla kısıtlanması, lisansüstü öğrencilerine sosyal imkân sağlanması, imkânlar dâhilinde üniversitelerin kendi öğrencilerine kadro vermesi, seçmeli ders sayısının okutulan alanla ilişkili olarak çeşitlendirilmesi, bileşenler arasında sürdürülebilir iletişimin sağlanması ve enstitüler arasındaki etkileşimin artırılması gibi konuların ilgili mercilerce çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bütün bu yapılması gerekenler lisansüstü eğitimde beklenen niteliğe ulaşılması anlamında daha verimli sonuçlara ulaştıracaktır. Enstitü programlarının amacı, nitelikli bilim insanları yetiştirip alanında profesyonel araştırmacılar olarak Türkiye'nin bilimsel anlamda dünyaya açılan penceresi olmalıdır.

KAYNAKLAR

- AĞIRALIOĞLU, N. (2013). *Türkiye'de Lisansüstü Öğretim*. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(1), 1-9.
- ALHAS, A. (2006). *Lisansüstü Eğitim Yapmakta Olan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitime Bakış Açıları (Ankara ili örneği)*. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- AZAR, A. (2011). *Türkiye'deki Öğretmen Eğitimi Üzerine Bir Söylem: Nitelik mi, Nicelik mi*. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 36-38.
- BAŞER, N., NARLI, S. GÜNHAN, B. (2005). *Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Almalarında Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 129-135.
- BOZAN, M. (2012). *Lisansüstü Eğitimde Nitelik Arayışları*. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2), 177-187.
- BULDU, N., BULDU, M., & BULDU, M. (2014). *Türkiye'de Anasınıflarında ve İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflarda Fen Öğretimi Üzerine Bir Kalite Değerlendirmesi*. *Türk Eğitim Derneği Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39 (174), 214-232.
- CRESWELL, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (3. Baskıdan Çeviri). (Çeviri Editörleri: M. Bütün & S. B. Demir). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- ÇELEN, F. K., ÇELİK, A., & SEFEROĞLU, S. S. (2011). *Türk Eğitim Sistemi ve PISA Sonuçları*. *Akademik bilişim*, 2(4), 1-9.
- ÇEPNİ, S. (2014) *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş (7.Baskı)*. Trabzon.
- GELİR, A. (2012). *YÖK Mevzuatı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- GÜNAY, D., & GÜNAY, A. (2011). *1933'den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler*. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 1-22.
- GÜNEŞ, F. (2013). *Lisansüstü Eğitimde Nitelik: Sempozyum Bildirileri*, (s. 8-36). Bartın: Bartın Üniversitesi

- GÜNKÖR, C. (2017). *Eğitim ve Kalkınma İlişkisinin İncelenmesi*. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 3 (1), 14-32.
- GÜRDAL, A., BAKIOĞLU, A., & ÖZTUNA, A. (2010). *Fen Bilgisi Eğitimi Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (17), 53-58.
- İBRET, B. Ü. (2013). *Türkiye’de Sosyal Bilimlerde Lisansüstü Eğitimin Nitelik Durumu*. Sempozyum Bildirileri, (s.37-53). Bartın: Bartın Üniversitesi
- KARAMAN, S.,& BAKIRCI, F. (2010). *Türkiye’de Lisansüstü Eğitim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2, 94-114.
- KÖKSALAN, B. İLTER, İ. & GÖRMEZ, E. (2010). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-Kültürel Özellikleri Ve Lisansüstü Eğitim İsteklilikleri Üzerine Bir Çalışma (Fırat, Erzincan ve İnönü üniversitesi sınıf öğretmenliği ABD örneği)*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(3), 277-299.
- KURNAZ, M. A. & ALEV, N. (2009). *İlköğretim Ve Ortaöğretim Lisansüstü Öğrencilerinin Ders Seçimi Yaklaşımları Ve İlgili Sorunları*. Türk Fen Eğitimi Dergisi, 6(3), 38-52.
- MAANEN, J. V. (1979). *Qualitative Methodology*. USA: Sage Pub.
- MERRIAM, S. B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- PATTON, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma Ve Değerlendirme Yöntemleri* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörleri: M. Bütün & S.B. Demir.). Ankara: Pegem Akademi.
- SAYAN, Y. & AKSU, H. (2005). *Akademik Personel Olmadan Lisansüstü Eğitim Yapan Bireylerin Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Çalışma: Dokuz Eylül Üniversitesi - Balıkesir Üniversitesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (17), 59-66.
- SCHRAM, T. S. (2003). *Conceptualizing Qualitative Inquiry*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.
- SEVİNÇ, B. (2001). *Türkiye’de Lisansüstü Eğitim Uygulamaları, Sorunlar ve Öneriler*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 34 (1), 125-137. DOI: 10.1501/Egifak_0000000052
- ŞAHİN, Ç., DEMİR, M. K., & ARCAGÖK, S. (2015). *Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Öğretime Yönelik Görüşleri*. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 11(1), 304-320.
- ÜNAL, Ç , İLTER, İ . (2011). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Lisansüstü Eğitime Olan Tutumları (Fırat, Erzincan ve İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ABD Örneği)*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (2), 147-164.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8.Baski)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

<http://cabim.ulakbim.gov.tr>

<https://istatistik.yok.gov.tr>

www.memurlar.net

<http://www.yok.gov.tr>